

Structura învățământului teologic astăzi (planuri, programe)

Pr. Conf. dr. Ioan CHIRILĂ
Facultatea de Teologie Ortodoxă
Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj Napoca

Structural, învățământul teologic românesc are două niveluri de bază, niveluri care trebuie privite în raport organic și complementar: un nivel preuniversitar-seminarial și unul universitar. Ambele niveluri au trecut și trec printr-un proces de reconfigurare din momentul în care au fost cuprinse ca părți constitutive ale sistemului educațional național de stat.

Nu mă voi referi în chip deosebit la structura existentă în cadrul învățământului seminarial. Vreau doar să remarc faptul că în acest segment al învățământului teologic s-au produs schimbări curriculare însemnate prin care s-a diluat considerabil conținutul teologic. Va trebui să avem în vedere și acest fapt, și acest segment, întrucât el este în unitate organică cu învățământul universitar. Ar exista două posibilități: organizarea lui ca învățământ confesional suportat financiar de Biserică și cu posibilitatea organizării unui modul de diferențe, la finele studiilor seminariale, pentru ca absolvenții săi să poată obține un Bacalaureat în sistemul laic sau organizarea lui ca liceu umanist cu specific vocațional teologic în care să se studieze pe lângă curricula laică elementele mărturiei creștine: Catehism, Dogmatică, Morală, Studii biblice, Apologetică. Această variantă nu ar mai permite accesul lor la hirotonire. Oricum, cazul trebuie privit cu multă seriozitate și căutată soluția revigorării substanțial calitative ale acestuia.

Structural, învățământul teologic universitar românesc are trei componente: nivel licență, master și doctorat. Această structură se datorează faptului că teologia universitară românească este într-un proces de restaurare a conținutului în formele pe care acesta le-a avut înainte de intrarea țării în perioada ideologiilor comuniste. Acest proces a demarat cu multă sfiială, deși, la cumpăna vremii, s-ar fi putut iniția o reforma prin care să se realizeze o restructurare rapidă care să reconfigureze structurile acestuia în conformitate cu standardele teologice universitare europene, cunoscut fiind faptul că învățământul teologic românesc era compatibil structural-curricular cu cel similar din universitățile europene. Așa se face că în cadrul mișcării lente de restaurare s-au înregistrat pași

timizi care nu reflectă decât noi acumulări, noi suprapuneri de tematici și metode de prezentare. Plecând de la aceste observații cu caracter general trebuie să evidențiem două premise fundamentale pentru fixarea modului de restaurare-reconfigurare a învățământului teologic universitar românesc.

Prima premisă este de ordin teologic: învățământul teologic românesc trebuie să realizeze formarea mărturisorului creștin ortodox și a modelului de slujire-propovăduire capabil să dinamizeze procesul de restaurare morală a societății românești și să dialogueze credibil cu sferile teologice contemporane, atât de diversificate confesional.

Cea de a doua premisă este determinată de regulile managementului academic național și european. Intrarea învățământului teologic sub auspiciile și în cadrele de finanțare ale Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului revendică din partea acestuia un management științific și administrativ corespunzător. De aceea, premiza a doua este cea care direcționează sistemul de compatibilizare a procesului educațional și de administrare în conformitate cu legislația în vigoare. Restaurarea curriculară trebuie să reflecte un grad total de compatibilitate cu cel prevăzut de lege: calificarea cadrelor didactice, creditarea și recunoașterea creditelor, finalitate concretă în social ș.a. și, în actualul stadiu de integrare europeană, să fie cel puțin minimal concordant cu prevederile de la Bologna, Gratz, Praga și cu cele ce vor urma.

Care este situația de facto?

Nu am făcut o documentare totală. Informațiile pe care le dețin vizează Facultățile cuprinse în consorțiul celor patru mari universități: București, Iași, Cluj Napoca, Timișoara, la care se adaugă Sibiu, ca Facultate sub auspiciile căreia s-a dezvoltat Facultatea de la Cluj Napoca. Aceste informații au fost prinse în proiectul Calisro, proiect ce urmărește compatibilizarea curriculară a învățământului universitar românesc cu cel european. În urma analizei făcute la finele anului universitar 2002-2003 a reieșit faptul că în cadrul segmentului universitar teologic există diferențe evidente în ceea ce privește curricula universitară. Unele planuri de învățământ reflectă potențialul didactic local și nu structura tradițională și strict necesară învățământului universitar vocațional. Coeficientul de conformitate existent între planurile de învățământ analizate nu depășește cu mult procentul de 60%.

Ce se impune, în acest caz?

Redefinirea finalităților învățământului teologic universitar va conduce implicit la orientarea obiectivă a procesului de restructurare curriculară. De acest punct s-a ocupat referatul realizat de părintele prof. dr. C. Coman.

Se poate observa că în structura Facultăților de Teologie există două secțiuni clare, care și pe mai departe vor trebui să fie bine afirmate ca structuri complementare, dar cu ponderi diferite de curricula strict teologică: secția pastorală și cea ce numește MECT-ul secția teologie-didactică.

Așadar, aceasta este structura de bază. În puține Facultăți s-a reușit coagularea a două sau mai multe catedre distincte în care să se reflecte acest fapt. Pe viitor se impune o asemenea organizare la nivelul tuturor Facultăților noastre. Cea mai rapidă soluție este cea a cooptării în Consiliile noastre profesionale și în colectivele noastre academice a specialiștilor de la specializarea B. Creșterea valorică și numerică va permite desprinderea în cel puțin două catedre.

Procesul lent de restaurare a structurilor învățământului teologic românesc a făcut ca acesta să meargă în sens opus procesului lansat de universitățile din care facem parte. Dacă în Universități se pune un accent deosebit pe munca individuală de cercetare-documentare, mărindu-se numărul de ore pentru studiu, la noi, prin introducerea a noi discipline, a unor opționale artificiale care înlocuiesc uneori discipline fundamentale, se merge spre înmulțirea numărului de ore de predare. Or, acest lucru nu este firesc. De aceea, trebuie demarat cât mai rapid procesul de fixare a componentei fundamentale specifice fiecărei secțiuni.

Pentru fixarea componentei fundamentale este nevoie de constituirea unei comisii speciale. Componenta comisiei cred că ar fi cel mai potrivit să fie alcătuită din: un reprezentant al Comisiei pentru învățământ a Sfântului Sinod (președintele acesteia), decanii Facultăților din Consorțiul universitar și Decanul Facultății de la Sibiu.

O dată realizată lista componentei fundamentale, se va purcede la alcătuirea structurii de trunchi comun teologic pentru specializările duble în așa fel încât să se ofere toate cunoștințele necesare susținerii dialogului teologie-știință și a mărturisitorului creștin ce vorbește despre întrupare.

Următorul pas ar fi unul de natură individual disciplinară. Adică, la nivelul Patriarhiei, din toate Facultățile se vor alcătui comisii pe fiecare disciplină care vor stabili o programă analitică unitară, ca tematică și bibliografie fundamentală obligatorie, care să fie supuse aprobării forurilor superior-bisericești și ministeriale. Comisiile pe discipline adună toți profesorii, conferențiarii, lectorii și asistenții de la disciplina respectivă. După stabilirea tematicii programei analitice se va elabora un plan național coerent de cercetare și de promovare națională și internațională a rezultatelor cercetării. Locul și data întâlnirilor de lucru se vor stabili în urma validării hotărârilor prezentului Congres. Programele analitice vor fi înaintate Comisiei de fixare a componentei fundamentale care după constatarea gradului de conformitate cu reperele fundamentale stabilite o va înainta Sfântului Sinod și apoi Ministerului.

Se cere cu maximă necesitate stabilirea unui sistem de comunicare științifică și managerial academică între toate Facultățile. Ar fi nevoie de un centru pilot de coordonare, probabil la București.

La nivel masteral și doctoral se impune o mai evidentă orientare înspre cercetare, dialog teologic, ecumenic și interreligios. Să existe o comunicare reală cu privire la conținutul și finalitățile de cercetare a fiecărei secțiuni. Nu pot exista masterate acolo unde nu există IOD.

Repere orientative pentru fixarea componentei fundamentale:

a) *Pentru specializarea Teologie Pastorală*

Această specializare urmărește formarea teologică, misionar-pastorală, a studenților care doresc să se dedice slujirii Altarului. În același timp trebuie să avem în vedere faptul că în structurile bisericești existente se impune revigorarea câmpului cercetării teologice. Întrucât slujirea preotească este o demnitate extraordinară, credem că se impune o mai aprofundată pregătire, mai ales practică, în domeniul trăirii duhovnicești. De aceea am propune ca pentru specializarea pastorală să se aibă în vedere eșalonarea pregătirii pe două niveluri: un nivel licență și un nivel postuniversitar, tip master, pentru aprofundarea secțiunii teologiei practice. Acest nivel să fie echivalent, formal și de creditare, celui specific modulelor pedagogice, doar că acesta va fi un modul post-licență și nu simultan-facultativ.

În acest caz, la nivelul licență se va avea în vedere o reorganizare a disciplinelor în vederea fluidizării actului educativ-formativ teologic. Mă gândesc aici la fixarea ca discipline fundamentale a materiilor care vizează îndeosebi cadrul teologico-liturgic românesc și ortodox, cum ar fi: Disciplinele biblice ale Noului și Vechiului Testament; Istoria Bisericii Ortodoxe Române; Apologetică, Dogmatică, Morală, Liturgică, Muzică. Aceste materii ar trebui să fie discipline de patru ani, cu număr ponderat de ore și cu o creditare în coeficient de 50% din suma totală de credite. Fiecare an va avea un curs bine definit ca și conținut, astfel încât să se parcurgă toată materia gradual și cu posibilitate de aprofundare prin cercetare individuală clară. Disciplinele din secțiunea practică se vor face în forma lucrărilor de laborator, segmentul teoretic să nu depășească 30% din numărul de ore alocat. Celelalte discipline se vor organiza ca pachete de opționale în care să se reflecte: izvoarele patristice ale Teologiei răsăritene, istoria mediului de dezvoltare a acesteia, contextul teologhisirii ortodoxe contemporane; problematicile misionare și ecumenice și dialogul interconfesional și interreligios. Aceste pachete pot fi organizate în sistem modular, adresabilitatea lor fiind mai mare, pot fi acceptați și studenții altor facultăți. Chestiunile de ordin interconfesional vor fi studiate în facultățile de specialitate existente în Universitatea respectivă. În cadrul cursurilor de specialitate nu se va alocă o pondere exagerată prezentării altor doctrine, ci a modului în care dialogăm cu promotorii lor sau cum le combatem. Fiecare an de studiu va beneficia de regulamentul și indicațiile curriculare adecvate disciplinei respective, se vor preciza interdeterminările dintre disciplina fundamentală și opționalele care trebuie urmate înainte sau simultan cu disciplina în cauză, ca de altfel și modul de finalizare a fiecărei componente educațional-formative, pentru ca studentul să se poată orienta în realizarea complementării și abordării în succesiune firească a cursurilor.

Structura postuniversitară practică va pune accent pe disciplinele practice: Liturgică, Omiletică, Catehetică, Drept, Consiliere duhovnicească, Muzică, Administrație, Misiune și Apologetică. Verificarea finală îi va permite absolventului să ceară darul hirotonirii, supunându-se tuturor rigorilor precizate de chiriarhul locului.

Structurarea planurilor de învățământ se va face în conformitate cu practica internațională uzitată de Facultățile de Teologie Ortodoxă și cu legislația națională în vigoare. Ele vor cuprinde și un important segment de cercetare și dialog teologic cu societatea.

Programele analitice se vor elabora ca și conținut tematic în mod unitar pe tot sistemul de învățământ. Vor avea ca anexă o Bibliografie obligatorie comună, profesorul putând să o completeze cu altă bibliografie orientativă menită să-i întregască cunoștințele în vederea soluționării problemelor locale specifice.

Fiecare comisie de disciplină va elabora un plan de cercetare și va găsi modalitatea de a face cunoscute rezultatele cercetării pe plan internațional. Pot fi organizate centre de cercetare biblică, istorică, misionară, ecumenică în diverse Facultăți sau centre mănăstirești.

Munca de cercetare va fi normată în conformitate cu legislația în vigoare, după ce centrul respectiv va fi fost acreditat.

Ar fi potrivită inițierea practicii de „visiting professor”, mai întâi la nivel național, iar acolo unde este realizat cadrul instituțional adecvat, și la nivel internațional. Este foarte important contactul cu lumea academică ortodoxă.

b) Pentru specializarea Teologie-didactică

Ponderea disciplinelor teologice să fie de minim 40%. Se va avea în vedere formarea pedagogică a absolvenților, dar în chip deosebit se va pune accent pe formarea duhovnicească, pe dobândirea staturii de mărturisitor și de povățuitor al societății spre reîncadrarea sa liturgică.

În limita legislațiilor universitare se va ține cont de faptul că absolvenții acestor specializări trebuie să poată, prin programe adecvate, să-și completeze studiile în specializarea B, pentru a fi licențiat și în aceasta.

Facultățile, în cooperare cu societatea civilă, vor iniția organizarea unor ateliere de lucru specifice specializării. De ex.: coordonatorul practicii de asistență socială va contracta un cămin în care să se asigure integral serviciile de către viitorii asistenți sociali.

Unde este posibil se vor crea chiar centre de microproducție, de ex. la Patrimoniul cultural. La litere se vor organiza cursuri de limbi pentru copiii cu situații financiare precare.

Nădăjduim că în timp scurt, în limitele ascultării duhovnicești și ale cumpătării și smereniei, toți factorii responsabili se vor angaja la însănătoșirea cadrului de formare teologică universitară și postuniversitară.

The Structure of theological education today (plans and programs)

The author of this study presented at the National Congress of the Faculties of Orthodox Theology – 2003, Rev. Prof. Dr. Ioan Chirila presents some aspects of the theological education in Romania. The two basic levels of the theological education in Romania: pre-university and university level.

The first premise in the analysis of the theological education after the period of Communism is a theological one: the theological education must approach a model of preaching and mission capable to increase the process of moral restoration of the Romanian society. The second premise has an academic meaning: the entering of the theological education under the care of the Ministry of Education, Research and Youth ask a new approach concerning the scientific and administrative management. The author presents the situation de facto today and what could be done to improve this situation, specifically for the Pastoral Theology (theological education for future clergy) and Didactic Theology (the future religion teachers).